

**Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»
Соціально-гуманітарний факультет
Кафедра загальної та диференціальної психології**

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ПСИХОЛОГІЇ: ТЕОРІЯ, ДОСВІД, ПРАКТИКА»

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ СТАТЕЙ
Всеукраїнської науково-практичної конференції
24-25 квітня 2025 року**

Одеса

2025

УДК 159.9: 37.015.3

А 43

Друкується за ухвалою Вченої ради Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» (протокол № 16 від 29.05.2025 року)

А 43 Актуальні проблеми сучасної психології: теорія, досвід, практика / Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 24-25 квітня 2025 року) / за ред. М.Й.Казанжи. Одеса: Університет Ушинського, 2025. 718 с.

Редакційна колегія: Казанжи М.Й., доктор психологічних наук, професор; Саннікова О.П., доктор психологічних наук, професор; Дідух М.Л., доктор психологічних наук, доцент; Водолазська О.О., кандидат психологічних наук, доцент; Бринза І.В., кандидат психологічних наук, доцент; Борисова О.О., кандидат юридичних наук, доцент; Василенко І.А., кандидат психологічних наук, доцент; Ульянова Т.Ю., кандидат психологічних наук, доцент; Черножук Ю.Г., кандидат психологічних наук, доцент; Оріщенко О.А., кандидат психологічних наук, доцент.

Збірник призначений для фахівців у галузі психології, наукових дослідників і практиків, викладачів закладів вищої освіти, педагогів і вихователів, докторантів, аспірантів та студентів. Рекомендації щодо впровадження результатів конференції полягають у підвищенні обізнаності науковців, викладачів і аспірантів щодо наслідків та перспектив становлення особистості у невизначеному світі та можливостей практичного використання досягнень загальної психології, психології особистості, історії психології тощо в сучасних умовах освіти та науки.

Матеріали опубліковано в авторській редакції. Відповідальність за достовірність викладеного матеріалу покладено на авторів статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії.

ISBN 978-617-7757-40-4

©Автори статей, 2025
© Університет Ушинського

2025

2. Чиханцова О.А. Життєстійкість як ресурс психологічної стійкості. *Психологічний часопис*. 2023. №1(9). С.32-40.

3. Ryff C.D. Psychological well-being revisited: Advances in the science and practice of eudaimonia. *Psychotherapy and psychosomatics*. 2014. Vol. 83 (1). P.10-28.

4. Ryff C.D., Keyes C.L. The Structure of Psychological Well-Being Revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1995. Vol. 69(4). P.719-727.

5. Каргіна Н.В. Основні підходи до вивчення психологічного благополуччя особистості: теоретичний аспект. *Наука і освіта*. 2015. №3. С.48-55.

УДК: 159.923

Ульянова Т. Ю.,

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної та диференціальної психології,
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Рибак Д.А.,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої
освіти за спеціальністю 053 Психологія,
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОКАЗНИКІВ МОТИВАЦІЇ І СХИЛЬНОСТІ ДО РИЗИКУ

Анотація. У статті подано результати емпіричного дослідження мотивації до успіху, щодо уникнення невдач та схильності до ризику (кількісний аналіз). Здійснено аналіз теоретичних підходів щодо

вивчення мотивації і схильності до ризику, надано визначення означених феноменів. Для дослідження мотивації використовувалися методики діагностики особистості на мотивацію до успіху і щодо уникнення невдач за Т.Елерсом, і «Тест-опитувальник якісних показників схильності до ризику» за О. П. Санніковою і С. В. Биковою. Вибірку склали військовослужбовці, які є учасниками бойових дій діючої частини у кількості 133 особи у віці 30-50 років. Аналіз отриманих даних проводився шляхом використання кореляційного аналізу за допомогою програмного забезпечення для статистичного аналізу даних IBM Statistics SPSS 29.0. Для оцінки взаємозв'язків між параметрами використовували кореляційний аналіз. Отримані статистично значущі кореляційні зв'язки свідчать про те, що мотивація до досягнення успіху зворотно пов'язана із готовністю до ризику, що відображає обережність і стратегічне мислення. Натомість мотивація уникнення невдач супроводжується ризикованою поведінкою, що розглядається як компенсаційна реакція на внутрішню тривожність і страх невдачі. Результати дослідження можуть бути використані у психологічному супроводі військовослужбовців для оптимізації їхньої професійної ефективності.

Ключові слова: мотивація до успіху, мотивація щодо уникнення невдач, схильність до ризику, військовослужбовці.

Abstract. The article presents the results of an empirical study of motivation for success and failure avoidance and risk-taking (quantitative analysis). An analysis of theoretical approaches to the study of motivation and risk-taking is carried out, and definitions of the aforementioned phenomena are provided.

To study motivation, personality diagnostic methods for motivation to succeed and to avoid failures according to T.Ehlers, and the «Test-questionnaire of qualitative indicators of risk propensity» according to O.P.Sannikova and S.V.Bykova were used. The sample consisted of military personnel who are participants in the combat operations of the active unit in the amount of 133 people aged 30-50 years.

The analysis of the obtained data was carried out using correlation analysis using the software for statistical data analysis IBM Statistics SPSS 29.0. To assess the relationships between variables, we used correlation analysis.

The statistically significant correlations obtained indicate that motivation to achieve success is inversely related to risk-taking, reflecting caution and strategic thinking. In contrast, motivation to avoid failure is accompanied by risky behavior, which is viewed as a compensatory response to internal anxiety and fear of failure.

The results of the study can be used in the psychological support of military personnel to optimize their professional effectiveness.

Key words: motivation for success, motivation to avoid failure, risk-taking, military personnel.

У статті висвітлено результати кількісного аналізу між показниками мотивації за методиками діагностики особистості на мотивацію до успіху і щодо уникнення невдач за Т.Елерсом, і показниками «Тест-опитувальника якісних показників схильності до ризику» за О. П. Санніковою і С. В. Биковою. Дослідження показало, що чим вища мотивація особистості до успіху – досягнення мети, тим нижчий показник готовності до ризику.

Мета статті полягає у вивченні взаємозв'язків між показниками вищеозначених феноменів військовослужбовців, що брали участь у бойових діях.

Емпіричні методи дослідження: методика «Діагностика особистості на мотивацію до успіху», «Діагностика мотивації особистості щодо уникнення невдач» (Елерс), «Тест-опитувальник якісних показників схильності до ризику» (О. П. Саннікова, С. В. Бикова) [6, 7, 8].

Вибірку склали військовослужбовці, які є учасниками бойових дій діючої частини у кількості 133 особи у віці 30-50 років.

Успіх у професійній діяльності залежить не тільки від здібностей і знань, а й від мотивації, прагнення самостверджуватись, досягати високих результатів. Чим вищий рівень мотивації, чим більше мотивів спонукають особу до діяльності, тим більше зусиль вона схильна докладати. У структурі особистості мотивація

займає особливе місце. Питання про сили, які спонукають людину до здійснення вчинків, дій, що детермінують, спрямовують і регулюють її поведінку і діяльність, цікавив людей у всі часи. Суттєвий інтерес представляє розуміння сутності поняття «мотивація досягнення», яке пов'язане з потребами особистості добиватися успіху в поставлених завданнях будь-якої діяльності [1].

Різні автори по-різному дивляться на співвідношення між прагненням до успіху й уникненням невдачі. Одні вважають (наприклад, Д.Аткінсон), що це взаємовиключні полюси на шкалі «мотиву досягнення», і якщо особа, яка орієнтована на успіх, то вона не зазнає страху перед невдачею (і навпаки, якщо орієнтована на уникнення невдачі, то у неї слабо виражене прагнення до успіху). Інші доводять, що виразно виражене прагнення до успіху цілком може поєднуватися з не менш сильним страхом невдачі, особливо якщо вона пов'язана для людини з якими-небудь важкими наслідками. І дійсно, є дані, що між вираженістю прагнення до успіху і уникнення невдачі може бути додатня кореляція. Тому швидше за все мова йде про переважання у тієї чи іншої особи прагнення до успіху або уникнення невдачі за наявності того й іншого. Причому це переважання може бути як на високому, так і на низькому рівні вираженості обох прагнень [6].

Особи, мотивовані на успіх, надають перевагу завданням середньою або трохи вище середнього рівня труднощів. Вони упевнені в успішному результаті

задуманого, їм властиві пошук інформації для думки про свої успіхи, рішучість в невизначених ситуаціях, схильність до розумного ризику, готовність узяти на себе відповідальність, велика наполегливість при прагненні до мети, адекватний середній рівень домагань, який підвищують після успіху і знижують після невдачі. Дуже легкі завдання не приносять їм відчуття задоволення і справжнього успіху, а при виборі дуже важких велика вірогідність неуспіху; тому вони не вибирають не те, не інше. При виборі ж завдань середнього рівня труднощів успіх і невдача стають рівноімовірними і результат стає максимально залежним від власних зусиль людини. У ситуації змагання і перевірки здібностей вони не втрачаються [8].

Особи зі схильністю до уникнення невдачі шукають інформацію про можливість невдачі при досягненні результату. Вони беруться за вирішення як дуже легких завдань (коли їм гарантований 100% успіх), так і дуже важких (коли невдача не сприймається як особистий неуспіх) [8].

У військовій справі мотивація до успіху – це внутрішня установка на досягнення результату, незважаючи на складні обставини. Вона проявляється у бажанні виконати завдання якнайкраще, перевершити очікування, взяти відповідальність і бути прикладом для інших. Для військового лідера мотивація до успіху є не просто прагненням до особистих досягнень, це частина службового обов'язку. Саме вона допомагає формувати внутрішню стійкість до стресу й труднощів; спонукає до

ініціативності та постійного вдосконалення; сприяє розвитку лідерських якостей; допомагає приймати обґрунтовані й сміливі рішення; забезпечує високу ефективність у бойовій, управлінській та навчальній діяльності [2, 3].

Мотивований військовослужбовець – це той, хто не чекає наказу, щоб діяти на благо підрозділу, а той, хто прагне бути корисним, професійним і сильним – фізично, психологічно й морально [4].

Методика «Діагностика особистості на мотивацію до успіху» (Т.Елерс) призначена для діагностики мотиваційної спрямованості особистості на досягнення успіху [5]. Мотивація досягнення розуміється як прагнення людини виконувати діяльність якісно, постійно поліпшувати її результати. У численних працях дослідників вказується на тісний взаємозв'язок мотивації досягнення та показників професійної ефективності фахівців. Методика має 41 твердження з варіантами відповідей «так» чи «ні» і обчислений бал дає низький, середній, помірно високий і дуже високий рівень мотивації до успіху.

Фахівці з високим рівнем мотивації досягнення відрізняються такими рисами як наполегливість в досягненні поставленої мети; незадоволеність досягнутим; постійним прагненням зробити справу краще, ніж раніше; схильністю сильно захоплюватися своєю роботою; переживанням радості від успіху в роботі; нездатністю погано працювати; потребою винаходити нові прийоми роботи при виконанні звичайних справ; незадоволеністю легким успіхом;

відсутністю духу нездорової конкуренції, бажанням, щоб інші теж досягли високих результатів; готовністю приймати допомогу та надавати її іншим [6].

Орієнтація на досягнення успіху, тобто результат діяльності, що співвіднесено з очікуваннями, системою цінностей, життєвими цілями людини, соціальним схваленням, є одним із головних мотивів формування професійної компетентності.

Люди з високим рівнем захисту, тобто страхом перед неуспіхом, невдачами, проблемами, нещасними випадками (методика «Діагностика мотивації особистості щодо уникнення невдач»), частіше потрапляють в подібні неприємності, ніж ті, по має високу мотивацію до успіху. Надається перелік слів з 30 рядків по три слова в кожному. За інструкцією необхідно в кожному рядку обрати тільки одне з трьох слів, яке найбільш точно характеризує особистість, і відмітити його.

Ті, хто боїться невдач (високий рівень захисту) надають переваги малому, або, навпаки, надто великому ризику, де психіка не загрожує престижу. У цьому випадку установка на захисну поведінку в роботі залежить від трьох факторів: ступеня потенційного ризику; переважаючої мотивації; досвіду невдач па роботі. Посилують установку на захисну поведінку дві обставини: коли без ризику вдається отримати бажаний результат; коли ризикована поведінка призводить до нещасного випадку. Досягнення ж безпечного результату при ризикованій поведінці, навпаки, послаблює установку на захист, тобто мотивацію до

уникнення невдач [5]. «Тест-опитувальник якісних показників схильності до ризику», (О.П.Саннікова, С.В.Бикова) дозволяє вивчити: емоційний, когнітивний, дійовий і контрольно-регулятивний компоненти схильності до ризику. Структуру методики складають: стандартна інструкція для обстежених, 40 питань (по 10 на кожен показник), бланк для відповідей, побудований за принципом вибору одного з чотирьох варіантів відповідей [7].

У таблиці надано значущі кореляційні зв'язки між показниками мотивації за методиками «Діагностика особистості на мотивацію до успіху», «Діагностика мотивації особистості щодо уникнення невдач» (Елерс) і якісними показниками схильності до ризику за «Тест-опитувальником якісних показників схильності до ризику».

Таблиця 1

**Значущі коефіцієнти кореляцій між
показниками мотивації до успіху, уникнення
невдач, схильності до ризику**

якісні показники схильності до ризiku	показник мотивації до успіху	показник уникнення невдач
	МУ	УН
ЕКР	-168*	220**
КР		171*
ДКР	-219**	221**
КрР	169*	-168*
КОР	-170*	172*

Примітки. 1. Нулі та коми опущені. 2. N=133. 3. Знак * – $p \leq 0,05$, ** – рівень значущості $p \leq 0,01$. 4. Скорочення. Показники схильності до ризику: ЕКР – емоційний показник схильності до ризику, КР – когнітивний показник схильності до ризику, ДКР – конативний показник схильності до ризику, КрР – контрольно-регулюючий показник, КОР – композитна оцінка схильності до ризику. Показник мотивації до успіху: МУ. Показник уникнення невдач: УН.

Аналіз таблиці показав, що існує велика кількість значущих додатних і від'ємних зв'язків між показниками мотивації до успіху, уникнення невдач і схильності до ризику.

Показники схильності до ризику ЕКР, ДКР, КОР мають від'ємні значимі зв'язки крім КрР з показниками мотивації до успіху МУ (ЕКР, КОР на $p \leq 0,05$ рівні значимості, ДКР на $p \leq 0,01$ рівні значимості); і з показником УН майже всі показники схильності до ризику пов'язані додатно крім КрР (ЕКР, ДКР на $p \leq 0,01$ рівні значимості, КОР і КР на $p \leq 0,05$ рівні значимості).

Таким чином, встановлено, що чим вища мотивація особистості до успіху – досягнення мети, тим нижчий показник готовності до ризику, і при підвищенні показника уникнення невдач визначається підвищення схильності до ризику.

Мотивація до успіху = Менше ризику. Якщо військовослужбовець має сильну внутрішню мотивацію до досягнення мети (успіху операції, виконання завдання), він зазвичай діє обачно, зважено, і уникає

зайвого ризику. Така людина розуміє, що успіх вимагає стратегічного мислення, планування і контролю над ситуацією.

Мотивація уникнути невдач = Більший ризик. У тих, хто більше боїться зробити помилку або зазнати поразки, з'являється парадоксальна поведінка: вони частіше йдуть на ризик. Це може бути пов'язано з бажанням швидко довести свою ефективність, уникнути критики або «виправдатися» через дії, а не обдумані рішення. У деяких випадках ризик стає способом «врятуватися» від страху зазнати поразки.

Література:

1. Васильєв С. Психологічні умови розвитку психологічної стійкості (резилієнсу) у військовослужбовців у процесі базової загальновійськової підготовки. *Вісник Національного університету оборони України*. 2021. №61(3). С.5-13. <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2021-61-3-5-13>

2. Кокун О.М., Агаєв Н.А., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Корня Л.В. Психологічне вивчення особового складу Збройних Сил України. Метод. посіб. Київ: ФОП Маслаков, 2019. 288 с.

3. Кокун О.М., Мороз В.М., Пішко І.О., Лозінська Н.С. Формування психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до виконання завдань за призначенням під час бойового злагодження. Методичний посібник. Київ: 7БЦ, 2021. 170 с.

4. Кравченко В. Психологічний стан військовослужбовців під час адаптації до діяльності в екстремальних умовах як об'єкт теоретичного дослідження. *Вісник Національного університету оборони України*. 2021. №60(2). С.71-80. URL: <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2021-60-2-71-80>

5. Мужанова Н. Схильність до ризику як особистісна особливість військовослужбовців (релігійний аспект). *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*. Серія 12. Психологічні науки. 2024. Випуск 23 (68). С.90-100.

6. Попович І.С. Дослідження мотиваційних психічних станів військовослужбовців. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2019. № 3(1). С.158-173. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tippp_2019_3\(1\)_17](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tippp_2019_3(1)_17).

7. Психологічні дослідження: наукові праці викладачів та студентів соціально-психологічного факультету. Випуск 15. За ред. Ю. Дем'янчук, Н.Портницької, І. Тичини. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2022. 122 с.

8. Селюкова Т.В., Кривошей О.О. Мотивація досягнення як важливий чинник успіху в побудові кар'єри. Дослідження різних напрямів розвитку психології та педагогіки: Збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (20-21 листопада 2020 р., м. Одеса). Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2020. Ч.1. С.68-72.

Ульянова Т. Ю.,

кандидат психологічних наук, доцент
доцент кафедри загальної та диференціальної психології,
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Русавська А. П.,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої
освіти за спеціальністю 053 Психологія,
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»

ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗАЛЕЖНОСТІ КОМУНІКАТИВНОЇ КРЕАТИВНОСТІ ТА ЛОКУСУ КОНТРОЛЮ

Анотація. У статті представлено результати емпіричного дослідження взаємозв'язку між показниками комунікативної креативності та типами локусу контролю у студентської молоді. Для діагностики використано «Тест-опитувальник комунікативної креативності» (О.П. Саннікова, Р.В. Белоусова) та методику «Локус контролю» (Дж. Роттер). Вибірку склали 43 студенти денної форми навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» віком від 18 до 25 років. Обробка даних здійснювалася за допомогою кореляційного аналізу у програмі IBM SPSS Statistics 29.0.

Результати дослідження виявили наявність статистично значущих відмінностей у зв'язках між

Казанжи М.Й., Котовська Г.І. Особливості інтуїтивних характеристик студентів з різним типом професійної самореалізації.....	146
Калужинський Я.В. Суб'єктивне відчуття болю при посттравматичних стресових розладах внаслідок органічного ураження центральної нервової системи.....	155
Коваленко Т.В. Психологічні особливості осіб з різним рівнем нарцисизму.....	165
Козлова О. Особливості взаємозв'язку показників перфекціонізму та тривожності.....	174
Кравченко О.О. Мотиваційний аспект професійного саморозвитку особистості.....	181
Осіченко А.Д. Стратегії вирішення конфліктів подружжя різного рівня задоволеності шлюбом.....	187
Пригаріна П.А. Співвідношення параметрів психологічного здоров'я та показників життєстійкості і психологічного благополуччя особистості.....	201
Рукас Г.С. Суверенність осіб, що відрізняються особистісною зрілістю.....	209
Саннікова О.П., Домасова О.В. Факторна структура особистості успішного маніпулятора.....	218
Саннікова О. П., Терехова Н.В. Взаємозалежність показників рішимості і схильності до соціальної адаптивності.....	234
Сокол Т.В. Особливості переживання психологічного благополуччя особистості в умовах війни.....	242
Ульянова Т.Ю., Рибак Д.А. Співвідношення показників мотивації і схильності до ризику.....	251
Ульянова Т.Ю., Русавська А.П. Дослідження взаємозалежності комунікативної креативності та локусу контролю.....	263
Ульянова Т.Ю., Ткач С. Г. Співвідношення гендерного типу з тривожністю, фрустрацією, агресією та ригідністю.....	271
Ульянова Т.Ю., Черкасова Т.О. Психологічне благополуччя і парціальні позиції життєстійкості: аналіз зв'язків.....	283
Чебикін О.Я., Мішеніна А.В. Жіноча атрактивність як соціальний ресурс: особливості комунікації з жінками та чоловіками в контексті сприйняття та гендерної взаємодії.....	292
Ченчик О.М. Самоактуалізація осіб, що відрізняються суверенністю психологічного простору.....	299